

Kära Farfarsfarmor Beata Charlotta eller, som Din far stavade, Chrliota!

Mina tankar 2002

När jag våren 2002 stod inför den lilla stugan i Högsby-Århult, Grönskåra, som tidigare hette Grönsgråda, fick Du plötsligt liv inför mina ögon. Det var en egendomlig, drabbande upplevelse. Tidigare hade mitt intresse helt varit inriktat på Din svärdotter Dorothea och hennes olyckliga öde, men nu förstod jag med ens vad en gammal slarvig anteckning som jag gjorde vid Ditt namn tio-tolv år tidigare innebar. Det var ju här Du dog, nyårsdagen 1876, av "Ålderdoms Bräcklighet", i stugan som Du bodde i från den 12 maj 1869 med Din son och hans barn efter hans konkurs 1867 och sedan han blivit änkling i december 1868.

Jag undrar så hur Du tog konkursen och allt som hände omkring den. Många frågor dyker upp: Vad kan Du ha tänkt när Du låg i det som förmodligen var paltor, rester efter det rikemansliv Du en gång levde, och blev allt svagare. Hur hade Du det med Din dövhet. Du skrev ju redan nio år tidigare att Du var "svårt döf". [*19] Kunde Din son **Axel Fredrik** hjälpa Dig, tog han hand om Dig. I undantagskontraktet 1844 hade han lovat "Härförutan förbinder jag mig att lemna min Kära moder all möjlig vård och tillsyn på dess ålderdom." [*20] Gjorde han det, eller kunde han göra det. Jag undrar. Fick Du något att äta, hur var det med renligheten. Hur var stämningen Er emellan?

Dina tankar vandrade nog till flydda, bättre tider, om Du fortfarande kunde minnas. Du tänkte nog med oro på de fem små barnbarnen, utlämnade till släkt och vänner, sedan deras mor **Dorothea** dött och deras far Axel Fredrik kommit på obestånd. Var Du sjuk länge mot slutet? Oroade Du Dig för Din begravning? Hur var Dina sista stunder?

Mina tankar 2015

Så tänkte jag då. Nu, tretton år senare, 2015, vet jag mer. Allt sedan mitt besök i släktbygderna i Småland år 2002 har jag försökt att forska fram så många uppgifter som möjligt om Dig och de Dina, en spännande och givande uppgift. År 2006 gjorde jag ytterligare en resa till Rosandertrakter, nu tillsammans med min bror **Staffan** och hans hustru Ingrid. Ännu en gång, år 2008, for Staffan och jag till våra släkttrakter.

År 2013 hade Staffan och jag glädjen att få visa varifrån slakten kommer för vår sysslings dotter Vida Chernoff med make Fred från Albany, N.Y.S, USA. Hon är barnbarns barn till Ditt barnbarn Anette, kan Du tänka Dig, och nu mycket rörd och glad över att få komma till sitt ursprung på morssidan.

Nu vet jag att det var Du som vid 74 års ålder fick ta på Dig modersansvaret för barnbarnen tillsammans med deras far, Din son. Barnen var mellan ett och nio år då deras mor Dorothea gick bort ett knappt år innan Ni flyttade till Högsby-Århult, alltså 1868. De fyra äldsta barnen var födda i rike- dom, den yngsta i fattigdom och förnedring. Det måste ha varit en tung börda för Dig att ta hand om dessa barn på Din ålderdom. Bara att bo sju personer i det lilla huset måste ha varit en stor kontrast mot Ditt tidigare rikemansliv och nu hade Du inget tjänstefolk till hjälp längre. Och hygi- enen – Din son lär ha varit lusig [*9], och då var väl Du det med. Att döma av de reverser Du lämnade efter Dig [*22] måste Ni ha varit tvungna att leva på lånade pengar utöver fattigvården. Din son hade tydligen utnyttjat Dig så att Du var satt under förmyndare. Sådant slut Du fick!

Din bakgrund

Du hade i sanning sett bättre tider, kära Farfarsfarmor. Av familjebibeln som Din far **Jonas Bolin** den yngre köpte samma år som Du föddes, 1794, har jag kunnat utläsa en del av Din bakgrund. Du växte alltså upp i den gamla gästgivaregården i Stockatorp, i en förmodligen nu ganska välbär- gad gästgivarefamilj. Din mor **Wendla Sara** hade av allt att döma haft ett hårt liv med sin förste man. Hon var rätt gammal när Du föddes och hade tidigare förlorat fyra söner. Det blev väl glädje när hon äntligen fick en li- ten flicka som hon fick behålla! Var hon rädd om Dig? Blev Du kanske pappas flicka, hans enda barn som fick leva, som Du var.

Att Du kunde skriva Ditt namn har jag sett. Hur fick Du lära Dig läsa och skriva? Gästgivare måste ju kunna skriva in sina gäster i liggaren och för- modligen fick Du hjälpa både Din far och senare Din man i rörelsen. Fem böcker fanns det kvar efter Dig, däribland den stora Bibeln.

Vid storskiftet 1800 var Du sex år och minns kanske att en del lantmätare fick bo på gästgivaregården då. Du bör ha blivit van vid många långväga gäster som kom och for. Du fick säkert lära Dig att sköta ett stort hushåll.

Dina närmaste

Hur var Ditt förhållande till Dina föräldrar? Din far Jonas Bolin gifte ju om sig med Magdalena Svanberg 1816, året efter Din mors bortgång. Tyckte Du om Din styvmor och umgicks ni? År 1825 köpte Din man oljeslageriet och vadmalstampen av Din far och lovade att betala skulderna efter honom. [*6] Hur hade Din far det med ekonomin mot slutet av sin levnad, han som verkar ha haft det gott ställt när Du var liten.

Jag undrar om Du fortsatte kontakten med Dina halvbröder Otto Frederik och Andreas Clemens Gran, som Du växte upp tillsammans med. Var de snälla mot lillasyster, lekte de med Dig när Du var liten? De var ju rätt mycket äldre än Du. När Din mor dog, fanns bara Otto Frederik kvar, i Stockholm. [*5] Jag undrar vad han sysslade med, och när Andreas Clemens dog.

Du var tretton år vid Din farfar Jackopf Bolins död. Jag antar att Ni träffades ibland, de bodde ju rätt nära. Din farmor Annika Carlsdotter fick leva ända till 1829, men var ju döv och bräcklig sedan länge. Hälsade Du på henne? Bara några dagar efter sin mors död gick Din far Jonas bort. Hur kändes detta för Dig? Du fick väl ta hand om båda dödsfallen.

Äktenskapet

Våren 1815 när Din mor Wendla Sara gick bort var Du redan sedan länge, den 28 juni 1811 – då inte fyllda sjutton år – gift med **Johan Magnus Rosander** som var född 1792 i Rosendal i Åsheda socken. Johan Magnus och Du var båda unga när Ni gifte Er, Din man hade inte hunnit fylla nitton. Kan det tyda på att det låg kärlek bakom eller var det föräldrarna som tyckte det var lämpligt att gästgivarbarnen gifte sig?

Som nygifta bodde Ni ju först i Stockatorp som sed var. Jag antar att det var tryggt att bo hos föräldrarna till en början. Du behövde säkert också lära Dig mer om hur man sköter ett stort hushåll. Där föddes Er lilla dotter **Christina Sophia** 1812 men henne fick Du bara behålla några veckor. Vad kände och tänkte Du när Du blev mor och hur var det att mista den lilla? Så sorgligt. Vad fattades henne?

Året därpå flyttade Ni till Fagerhult. Jag undrar vem som hade tagit hand om Johan Magnus gästgiveri där under tiden Ni bodde i Stockatorp. Svär-föräldrarna bodde ju kvar i Rosendal.

År 1815 förlorade Du både mor och svärmor på mindre än två månader – tunga förluster. Du blev nog den som fick ordna med begravningarna och allt som följde efteråt. De gamla änklingsarna orkade kanske inte och inga syskon fanns till Din hjälp. Det var ju tänkt att Dina svärföräldrar skulle flytta till Er i Fagerhult sommaren 1815, men Din svärmor Ewa dog innan flytten blev av. Nu fick Du ta hand om änkemannen.

Svärfar Börje gick bort först 1831. Det var ju brukligt att den äldre generationen bodde kvar på gården på undantag, men hur var det för Dig att ha Din svärfar och kanske andra släktingar boende hos er? Samma år dog Din styvmor i Nottebäck. Var det något som berörde Dig utöver att Du nu fick ut Ditt farsarv?

Gästgivare

Dina svärföräldrar hade köpt Fagerhults gästgivaregård 1804 och 1808 köpte Johan Magnus ½ mantal Fagerhult nr 4 av dem – sexton år gammal. Kanske en förtäckt gåva, förskott på arvet. Även han blev alltså gästgivare. Kan tro att Du hjälpte honom i rörelsen, Du hade ju vanan inne. Gästgivaregården brann i slutet av 1800-talet, ska Du veta, men byggdes upp på samma plats, trots tidigare protester mot det störande liv som fördes där. I dag finns det en väg i Fagerhult som heter Gästgivarevägen och den nya byggnaden finns kvar. Jag undrar hur länge Ni höll på med denna rörelse. År 1825 tituleras Din man Handlanden i Din fars bouppteckning [*6] men var tydligen verksam som gästgivare ännu 1839 enligt handlingar från kyrkovisitationen *se nedan*. [1]

Barnen

Ert äktenskap hade alltså välsignats med en liten dotter, Christina Sophia, som bara fick leva några veckor. Sedan dröjde det fyra – långa? – år innan nästa barn kom, den 23 juli 1816, en pojke. Kanske väntade Du ivrigt på detta barn, kanske fick Du höra glåpord för att det tog sådan tid för Dig att bli gravid igen. Kanske fick Du missfall. Hur reagerade Din man? Var Du rädd att Du skulle mista även detta barn? Men honom fick Du behålla hela Ditt liv, han överlevde Dig med två år och blev nästan 62.

Jag frågar mig varför Ni inte fick fler barn, Du var ju ung. Var Du klen, kunde Du inte få barn igen, ville Du inte eller kom Din man Dig inte när?

I dopet den 29 juli gav Ni sonen namnet **Axel Fredrik**. Dopförrättare var prosten Olof Ekerot och vittne demoiselle Christine Björkman i Flatehult, Kråksmåla. Fick Du stå för alla förberedelser själv, nyförlöst som Du var, även om Du förstas hade tjänstefolk till hjälp. Din mor och svärmor var redan borta. Men gästerna hade förning med sig så det var mest dricka som barnsölshuset skulle bestå.

Hur var sommaren 1816 för Er i Småland? Skördarna slog fel både i Europa och i Amerika det året, farsoter spred sig från land till land och snön som föll mitt i sommaren var gul eller röd och luktade svavel. Vattendrag och sjöar isbelades. Höstmånaderna var också kalla men i december grönskade krusbärsbuskarna i Skåne och satte frukt som blev fullvuxen men inte mognade, enligt ett privatbrev. Följande år blev det hungersnöd.

Uppfattade Ni detta som en straffdom eller ett dåligt omen? Det var inte förrän långt senare som man förstod att allt detta berodde på det utbrott som vulkanen Tambora på ön Sumbawa i Indonesien hade haft året innan, 1815. Askmolnen därifrån fördes av vindarna runt jorden och fördunklade solen vart de kom.

Så växte han upp, Din son Axel Fredrik, till ett original enligt de minnen han efterlämnat. Jag undrar över hans barndom och uppväxt. Vem av Er föräldrar hade mest inflytande över honom och stod honom nära – eller hade han någon som stod honom nära? Vem bråddes han på och var han svårfostrad? Jag antar att han hade informator – allmän folkskola kom ju först 1847 till Fagerhult.

Johan Magnus dör

Nu åter till Johan Magnus och Dig. Jag undrar, hur var Ert äktenskap, levde Ni i kärlek eller osämja? Var Du lycklig, trivdes Du med livet? Så länge Ni bodde på gästgivaregården hade Ni säkert ett rörligt liv med alla resande som kom och for och festade om på gästgiveriet.

Antar att livet blev annorlunda för Dig sedan Ni köpt Fagerhults gård 1836 och Du blev ”gårdsfrun”. Av skilda uppgifter förstår jag att det var ett rikt umgänge mellan gårdarna i trakten, åtminstone under Din sons tid. Men hade Du vänner eller åtminstone någon nära förtrogen? Varken Johan Magnus eller Du hade ju några nära anhöriga kvar i livet. Men Rosandrar fanns det gott

om i trakten. Grannarna och släktingarna från Mjösehultsgrenen i Soläng träffade Ni ibland och de tog också emot Din son i nedgångens dagar. [*13]

Johan Magnus var inte den fridsammaste person man kan tänka sig, eller hur, att döma av hans konflikter med präst och kyrkostämman. [1] Ett häftigt och kanske stingsligt temperament som nog gick i arv till både sonen Axel Fredrik, sonsonen Bror Axel och flera av dennes barn. Hur var det för Dig att leva med denne man? Var Du kanske lika häftig själv?

Den 11 juni 1844 gick han bort, på Fagerhults gård, Din Johan Magnus, femtiotvå år gammal, av ”haemmoröider”. Det låter svårt. Den 21 juni begravs han, bruks- och frälsehemmansägaren. Jag antar att det blev en ståtlig begravning. Ni fick trettiofyra år tillsammans. Hur tog Du hans död, sörjde Du honom? Själv var Du knappt femtio när Du blev änka. Vad jag förstår förändrades Din tillvaro inte så mycket till en början. Du hade då nästan lika lång tid, trettiofyra år, kvar i livet, en lång tid att leva ensam. Nog skulle sedan Dina sista år förändras!

Men till en början hade Du det väl förspänt. I tillgångar efter Din man fanns 10 099 riksdaler banko med 319 rdr b i gäld. [*4] [*19] Av dessa tillgångar tillföll en tredjedel Dig och två tredjedelar Din son, men arvet förblev oskiftat till 1866 – något som skulle visa sig ställa till mycket bekymmer och svårigheter. [*19]

Johan Magnus titulerades Herr Patron i bouppteckningen och Axel Fredrik Sekreterare – jag undrar varför. En kommunal titel?

Din son ger Dig ett efter våra nutida förhållanden storståtligt undantagskontrakt. [*20] Bland mycket annat skall Du erhålla ”wirke till två par kängor och fem par skor” – årligen! ”Två lisspund färsk ål” – det är 17 kilo – ska Du också få och Du tillerkänns en bostad om tre rum och kök samt bod med huggen ved inburen. Men Du bodde kvar i flygeln till Rosendals gård och tog hand om kvinnosysslorna, eller hur? Det var väl först då Din son äntligen gifte sig 1858 som Du flyttade till undantaget på Björkshult men Du bodde också på Rosendal ibland, har jag förstått.

När konkursen kommer, visar det sig att undantagskontraktet inte har varit så mycket värt. [*19] Men Din fordran på Din son på tio års kontraktsuppfyllelse var kanske ett sätt att tillförsäkra Dig några tillgångar i konkursen. Det verkar troligt.